

hjärta den roll kyrkomusiken numera spelar i det gudstjänstliga livet och att därför ej genom för knappt tillmätt plats bereda orgelbyggaren, organisten, kören och körledaren onödiga svårigheter eller rent av omöjliggöra utförandet av större kyrkomusikaliska verk. Mötet framhåller önskvärdheten av att arkitekten redan vid planläggningen av sitt verk konferera med orgelbyggaren och med den sakkunnige kyrkomusikern.

Örebro den 20 okt. 1930.

Otto Olsson,
Professor, lärare
vid Kgl. Musikkonservatorium
L. M. A.

Svante Sjöberg,
Musikdirektör
L. M. A.

Oskar Lindberg,
Lärare vid Kgl. Musikkonservatorium
L. M. A.

Vår Koralfråga. Iakttagelser och reflexioner.

II.

Efter vårt försök till en överblick över de åskådningssätt och strävanden, som lett till den nuvarande kyrkomusikaliska situationen i vårt land, komma vi till det egentliga ämnet: vår koralfrågas nuvarande läge. Vad kan anses såsom särskilt utmärkande för detta?

Närmast ligger kanske den iakttagelsen, att intresset för koralernas rytmiska restaurering i icke ringa mån trätt tillbaka. Tidpunkten härför sammanfaller tämligen med den nya koralbokens tillkomst. Åtskilligt har där vunnits, det skall tacksamt erkännas, och det är klart, att för en tid framåt ej på officiell väg något mera kan vinnas. Övertygelsen härom har otvivelaktigt haft ett tillbakahållande för att ej säga förlamande inflytande på det dittillsvarande restaureringsarbetet inom koralmusiken.

Men härtill kommer en andra betydelsefull faktor, som bidragit till det minskade intresset för den av K. S. V. företrädde koralrestaureringen. Denna faktor är den *frontförändring* i koralfrågan, som blivit en följd av de förut nämnda, ofta såsom undermåliga betecknande melodierna i tillägget av nya psalmer. Frågan om dessas berättigande såsom tillhörighet till kyrkans officiella musik har ej minst på den senaste tiden kommit i förgrunden i diskussionen om koralmusiken. Under det att i ett tidigare skede av renässansarbetet inom denna musik fronten varit speciellt riktad

mot Haeffner, är den numera företrädesvis orienterad mot inträngandet av från kyrklig synpunkt tvetydig eller undermålig musik, sådan som har karaktär av världslighet, ytlighet, sliskighet. Denna påtagliga frontförändring måste tvivelsutan i viss mån inverka på omdömet om Haeffners verk. Ty vad man än kan ha att anmärka mot detta — aldrig skall man kunna fränkänna det allvar och värdighet, låt vara kall värdighet. *Många* gånger hellre en Haeffners koral i all dess stramhet än sådan musik, som lika litet passar i Herrens hus som dekorationer å la restaurant eller teater! Vi få ju erkänna den jämna taktens berättigande i en del fall. Enstaka melodier ha en sådan livfullhet i sig själva, att rytmen därvid spelar en mera underordnad roll. Melodiens originalitet och inneboende kraft förmå göra sig gällande *trots* en utjämnad rytm. Exempel må vara 55 och 124. En annan sak är det med melodier, som ursprungligen ha $\frac{3}{4}$ takt, de förlora vanligen mycket genom att slätstrykas. Har man lärt känna t. ex. 16, 53, 68 i deras originalrytm och hört, hur lätt församlingen överhuvud lär sig tretakten, så har man svårt att förstå, hur det kunnat falla någon in att "utjämna" sådana melodier. Men som sagt, det finnes fall, där den jämna takten är på sin plats och där den har en viss monumental verkan. Vi må erinra oss, hur Seb. Bach i sina kantaters slutkoraler ibland använder jämn takt. Det är något liknande med vita kyrkinteriorer: de kunna ha sin skönhets. Och detta ej minst genom sin kontrastverkan mot andra, som icke äro eller böra vara vitmenade.

Den ovannämnda situationsförändringen i koralfrågan har alltså förlagt denna fråga på ett plan, varifrån utsikten kan sägas vara vidsträcktare än förut. Ty nu upprullas för oss med mera allvar än förr problemet om gränsen mellan sådan sång, som förtjänar betecknas såsom kyrkligt värdig, och sådan som måste uteslutas från denna äreplats. Under den äldre, klassiska kyrkomusikens tid har frågan om sådan begränsning knappast varit aktuell. Bach har ju emellanåt tagit stycken ur sina världsliga kantater och direkt införlivat dem med sin kyrkomusik, och dock, detta har, såsom en förf. sagt, ej varit annat än att giva Gud det Gud tillhör.*)

---

*) Jag känner ej till, huruvida något försök gjorts att historiskt spåra den utveckling, som fört till den utpräglade åtskillnaden mellan kyrkomusik och annan tonkonst vad själva *anden* beträffar. Kanske detta ej nu är möjligt, annars vore det väl en intressant uppgift för musikhistorisk forskning. Har kanske Felix Mendelssohns reformatoriska betydelse för den musikaliska smaken överhuvud också gjort sig gällande i nu berörda hänseende? Det förefaller ej osannolikt. Epokgörande var under alla förhållanden hans verksamhet för att göra den så gott som förgätne Seb. Bach åter känd. Det är nu något mer än 100 år sedan han tog det första banbrytande steget, i det han, knappt tjuugoårig, framförde Bachs Matteus-passion i Berlin (1829).

När vi betonat den frontförändring, som inträtt i vår kyrkas koralfråga, så må detta ej fattas så, som om gränsen mellan helig och profan musik överhuvud ej dessförinnan varit föremål för allvarlig uppmärksamhet i vårt land. Vid kyrkosångens Vänners första förbundsfest i Linköping 1898 yttrade Robert Kihlberg bl. a.: "Även i fråga om musiken gäller det att skriftenligt lära först sig själv och sedan andra att *pröva andarna*, om de äro av Gud. I allt möter oss nämligen en ande, även i musiken. Vi upprepa därför vad vi nyss sade: ej utan skada indrages oandlig musik på det religiösa området. Ty sinnet förytligas, förvärldsligas, besmittas omedvetet av den ande, vilken man genom sådan musik upptager i sig. Det är farligt att leka med det heliga, att missbruka Guds namn." Också inom frikyrkliga kretsar spårar man på senare tid kritisk blick i nu berörda hänseende. I radioprogrammen kan man möta sådana namn vid deras gudstjänster som — Bach och Morén.

Svårigheten vid gallringen av nya melodier till församlingssången är väl egentligen att se i gränsfallen, där det ej så mycket gäller skillnaden mellan kyrkligt och profant som mellan koral och vad man brukar kalla andlig sång. Man kan tänka på sådana som ps. 593, denna vackra men något "söta" melodi, som ej kan kallas profan, men dock står rätt så långt ifrån vår typiska koralmusik, eller 605, 645, m. fl. En *farlig* melodi är folkmelodien till 576 "Ingen hinner fram till den eviga ron", men den är oskiljaktig från psalmen, så att om man vill använda denna, den gamla melodien får vara med. Men då gäller, att den spelas rätt långsamt och tungt. Annars får den särskilt i mellansatserna något rent av slarvigt över sig. Men spelas den som nämnt med en viss tyngd, bildar den med psalmen en helhet, som har något av gångna tiders väckelseton i sig. Främst sätter jag för min del v. 3. F. ö. — är denna melodi mindre "kyrklig" än t. ex. Volgers Hosiana?

Melodien till 576 har en intressant sida: det är *omöjligt* att spela psalmen på den i utjämnad takt. Försök bara inte! Detsamma är förhållandet med ett dyrbart nyförvärv bland "nya psalmer", dyrbart både vad innehåll och melodi beträffar: 569 och 663. Den gemensamma melodien för båda, som väl är av rent svenskt ursprung, hör till det underbaraste i hela vår koralskatt. Den är ej bland de lättaste, men har hos oss visat sig bli rätt snart insjungen och älskad. Och som sagt, man skall inte försöka att jämna ut den melodin!

Vad somliga nytillkomna melodier beträffar, kan man bli påmint om några ord, som Mendelssohn skrev om en del kyrkomusik han hört i Rom: "Freilich, ein *falscher* Ausdruck ist nicht drin, denn es ist *gar kein*

Ausdruck darin". De orden tåla nog att tänka på vid åtskilligt nutida kyrkomusikaliskt experimenterande.

*

Innan jag går vidare till att tala något om önskemål och utsikter i vår koralfråga, får jag fullgöra det *andra* uppdraget från K. S. V:s centralkommitté, åtminstone beröra det, ty ärendet har nu redan blivit framfört i C. K:s sekreterares redogörelse i förra häftet av denna tidskrift. Så mycket bättre. C. K. beslöt att rikta en uppmaning till intresserade kyrkomusiker att till kommittén ingiva förslag till melodier avsedda att ersätta de olämpliga i den nya koralboken. Granskningen av de event. inkomna förslagen har musikdirektör Waldemar Ahlén, Stockholm, åtagit sig, med biträde av musikdirektör D. Wikander.

*

Den som i likhet med undertecknad varit med om något av K. S. V:s ungdomstid och ungdomskraft kan nog ej växa ifrån det hoppet, att sällskapets önskemål beträffande koralernas restaurering i huvudsak måtte realiseras i sinom tid. Vad melodiform och harmonisering beträffar, vet jag intet som står högre än K. S. V:s koralbok.

Och dock tror jag ej, att läget nu är sådant, att vi kunna direkt arbeta för detta ideal. Vi få nog i huvudsak tillsvidare nöja oss med vad den officiellt godtagna koralboken bjuder oss av återställda koralmelodier, naturligtvis med någon frihet, särskilt där intresse för livfullare psalmsång är för handen eller utan åsidosättande av viktigare intressen kan väckas.

Ja, utan åsidosättande av viktigare intressen. Det är t. ex. med evangelisk ståndpunkt oförenligt att låta det liturgiska tränga åt sidan Ordets förkunnelse, låta mänskliga prestationer på något sätt ställa Guds ord i skuggan. I synnerhet i vår tid. Tron kommer av predikan, men predikan i kraft av Kristi ord — där finnes intet surrogat, *intet*.

Vårt kyrkliga läge manar till försiktighet med förändringar i det som rör kyrkans gudstjänst. Mångenstädes är det läget en vågdal, och vi få ej hänge oss åt illusioner för den närmaste framtiden. Vad som kan verka onödigtvis störande må i detta läge undvikas! Det kan vara fallet också med brådstörta nyheter på det kyrkomusikaliska området likasom i vår handbok. Men söka motverka förflackning och främmande element, det kunna och böra vi göra.

Ett par revisionstankar beträffande koralboken får jag måhända ändå uttala.

Ett missgrepp, som tarvar rättelse, är att någon gång goda, men sällan använda psalmer fått melodiformer, vilka så gott som omöjliggöra deras användning, om dessa melodier skulle brukas, t. ex. 414, 459.

När goda *svenska* melodier finnas, kunde dessa gärna få behållas där Haeffner använt dem, även om deras tonart ej är precis överensstämmande med psalmens innehåll vilket dessutom ej plägar vara uniformt. Det går att under det liv, som bär korsets tecken, sjunga glädjens och lovet's sång också i *mollton*. Därför är det tomt, mycket tomt under påsken efter den gamla svenska melodien till ps. 109—223 i Haeffner, denna älskliga melodi, är förvisad till 249, och det är bra onödigt. Melodien 335 hör väl ej till de främsta bland svenska original, men den är synnerligen sångbar och kan med sin lyftning uppåt väl försvara sin gamla plats vid 472. Nu står den endast vid 335 och blir då så gott som aldrig använd. Att 487 ej fått den av R. Norén upptecknade svenska formen, såsom i det förslag som närmast föregick koralnämndens slutliga, är att beklaga. Särskilt i mellanpartiet och slutfallen är den nuvarande formen rätt skröplig.

*

Vår koralfrågas nuvarande läge är ägnat att framkalla en stämning av resignation — men därav behöver ej bliva hopplöshet. Här komma andra tider och släkten än våra. Vid arbete på reformer och framsteg. verkliga eller åtminstone förmenta, på det kyrkomusikaliska såväl som på andra områden må vårt släkte icke handla så, som om det bland jordens generationer vore den sista och den bästa!

Ivar D. Wallerius.

Hymnologi.

I.

Dansk Salme-Leksikon. Haandbog i dansk Salmesang. En hymnologisk Sammenstilling af Ord og Toner med historiske og bibliografiske Oplysninger af O. E. Thuner. København Anno MCMXXX, O. Lohse. (Pris: 15 kr.)

Detta präktigt utstyrda verk på nära 600 stora oktavsidor tjockt papper med 28 faksimiletryck efter äldre hymnologiskt betydelsefulla dokument kan komma en svensk bokvän att avundas våra grannar på andra sidan Sundet, där tydligen en viss begärelse till dylika ovärldsliga ägodelar anses kunna påräknas. Då Sveriges psalmhistoria och kyrkosångstradition ha åtskilliga beröringspunkter med Danmarks, är detta för oss en anledning att något närmare granska arbetets innehåll och ej inskränka oss till ett blott omnämmande av dess tillvaro.

Litteraturförteckningen (sid. 48 f.) kan ge anledning till invändningar Den upptar icke ett så viktigt samlverk som Fischer-Tümpel, Das deutsche evang. Kirchenlied des XVII Jahrh:s I—VI (Gütersloh 1904 f.).